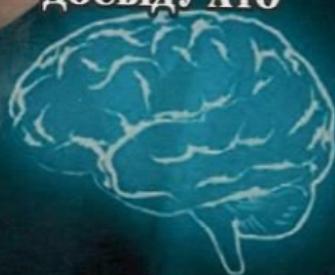

МІНІСТЕРСТВО ОБОРОНИ УКРАЇНИ
ХАРКІВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ПОВІТРЯНИХ СИЛ імені ІВАНА КОЖЕДУБА

В. В. Артюхова

ЗАГАЛЬНА ПСИХОЛОГІЯ

ПРИКЛАДНИЙ АСПЕКТ УЗАГАЛЬНЕННЯ
ДОСВІДУ АТО

Харків
2017

109
A86

МІНІСТЕРСТВО ОБОРОНИ УКРАЇНИ
ХАРКІВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ПОВІТРЯНИХ СІЛ імені ІВАНА КОЖЕДУБА

В. В. Артюхова

ЗАГАЛЬНА ПСИХОЛОГІЯ

ПРИКЛАДНИЙ АСПЕКТ УЗАГАЛЬНЕННЯ
ДОСВІДУ АТО

Навчальний посібник

A 0 7 4 4 8 1

Харків
2017

УДК 159.923 (075.8)

ББК Ю93я7

А86

Рекомендовано до видання вченю радою Харківського національного університету Повітряних Сил імені Івана Кожедуба (протокол № 7 від 18.04.2016 р.)

Рецензенти: Н. В. Лучанінова, кандидат психологічних наук, старший викладач кафедри психологічного консультування та психотерапії Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна;

Д. П. Приходько, кандидат психологічних наук, доцент кафедри психології та педагогіки Харківського національного університету Повітряних Сил імені Івана Кожедуба.

Артюхова В. В.

A86 Загальна психологія: Прикладний аспект узагальнення досвіду АТО : навч. посіб. /В. В. Артюхова. — Х. : ХНУПС, 2017. — 216 с.

Навчальний посібник узгоджується з навчальною програмою з дисципліни «Загальна психологія» для вищих навчальних закладів Міністерства оборони України. Матеріал посібника відповідає новим тенденціям освітнього процесу підготовки курсантів для подальшої служби на посадах офіцерського (сержантського, старшинського) складу з метою задоволення потреб ЗС України та враховує досвід застосування ЗС України в ході проведення антитерористичної операції на території Донецької та Луганської областей. У посібнику розглядаються предмет, методи, структура загальної психології та закономірності функціонування психіки військовослужбовця в умовах АТО. Посібник містить практичні рекомендації для подолання бойового стресу та активізації психічних процесів військовослужбовців. Кожний розділ посібника спрямований на удосконалення психологічної підготовки курсанта як майбутнього офіцера по роботі з особовим складом.

Призначений для курсантів, студентів, науково-педагогічних працівників вищих навчальних закладів Міністерства оборони України.

УДК 159.923 (075.8)

ББК Ю93я7

© Артюхова В. В., 2017

©Харківський національний університет

Повітряних Сил імені Івана Кожедуба, 2017

ЗМІСТ

ПЕРЕДМОВА.....	8
Розділ I. ПСИХОЛОГІЯ ЯК НАУКА	10
1. РОЗВИТОК ПСИХОЛОГІЇ ЯК НАУКИ.....	10
1.1. Предмет психології на різних етапах її розвитку	10
1.2. Становлення вітчизняної психології	16
1.3. Основні галузі психологічної науки	18
1.4. Предмет та завдання військової психології	21
Контрольні питання.....	22
Список рекомендованої літератури.....	23
2. МЕТОДИ ДОСЛІДЖЕННЯ В ПСИХОЛОГІЇ	23
2.1. Основні види психологічного експерименту.....	24
2.2. Сутність психологічного спостереження та особливості його видів	25
2.3. Додаткові методи дослідження в психології	28
Контрольні питання.....	34
Список рекомендованої літератури.....	34
3. ОСОБЛИВОСТІ ВИНИКНЕННЯ І РОЗВИТКУ ПСИХІКИ.....	35
3.1. Розвиток психіки у філогенезі.....	35
3.2. Роль свідомого та несвідомого у діяльності людини	39
Контрольні питання.....	42
Список рекомендованої літератури.....	42
4. ФІЗІОЛОГІЧНА ОСНОВА ПСИХІКИ ЛЮДИНИ	42
4.1. Проблема локалізації вищих психічних функцій	43
4.2. Структура головного мозку та основні уявлення про принципи його роботи	46
4.3. Концепція структурно-функціональних блоків мозку за О. Лурією.....	49
Контрольні питання.....	52
Список рекомендованої літератури.....	52
Розділ II. ПСИХІЧНІ ПІЗНАВАЛЬНІ ПРОЦЕСИ	53
1. ВІДЧУТТЯ.....	53
1.1. Фізіологічна основа відчуттів, їх загальні властивості.....	53

1.2. Спеціфічні закономірності відчуттів	59
Контрольні питання	59
Список рекомендованої літератури	60
2. СПРИЙНЯТТЯ.....	60
2.1. Основні властивості сприйняття.....	60
2.2. Характеристика видів сприйняття	62
2.3. Порушення сприйняття у військовослужбовців у зоні АТО	63
Контрольні питання	65
Список рекомендованої літератури	65
3. ПАМ'ЯТЬ	66
3.1. Основні теорії пам'яті.....	67
3.2. Психологічна характеристика процесів пам'яті.....	70
3.3. Класифікація видів пам'яті	72
3.4. Основні властивості пам'яті	73
3.5. Основні порушення пам'яті у учасників АТО	74
3.6. Методи розвитку пам'яті у військовослужбовців.....	75
Контрольні питання	76
Список рекомендованої літератури	76
4. МИСЛЕННЯ.....	77
4.1. Загальна характеристика поняття «мислення»	77
4.2. Основні розумові операції.....	78
4.3. Взаємозв'язок мислення і мови	79
4.4. Особливості розвитку мислення, його основні види	82
4.5. Порушення мислення у військовослужбовців у зоні АТО	84
Контрольні питання	85
Список рекомендованої літератури	86
5. УВАГА	87
5.1. Фізіологічна основа уваги	87
5.2. Властивості уваги	89
5.3. Види уваги	90
5.4. Порушення уваги у військовослужбовців у бойових умовах (досвід АТО)	91
5.5. Методики покращання уваги у військовослужбовців	92
Контрольні питання	94
Список рекомендованої літератури	94

Розділ III. ЕМОЦІЙНО-ВОЛЬОВІ ПРОЦЕСИ	95
1. ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА ЕМОЦІЙНИХ ПРОЦЕСІВ	95
1.1. Основні теорії емоцій.....	95
1.2. Особливості емоційних переживань та їх основні функції...	97
1.3. Характеристика фундаментальних емоцій	100
1.4. Почуття, їх загальна характеристика та класифікація	102
1.5. Емоційні стани.....	106
1.6. Керування негативними емоціями.....	109
Контрольні питання.....	112
Список рекомендованої літератури.....	112
2. БОЙОВИЙ СТРЕС.....	113
2.1. Загальна характеристика бойового стресу (досвід АТО) ...	113
2.2. Психологічні наслідки бойового стресу	116
2.3. Механізми підвищення стійкості військовослужбовців до бойового стресу.....	121
2.4. Основи психологічної реабілітації військовослужбовців, які брали участь у бойових діях у зоні АТО	123
Контрольні питання.....	125
Список рекомендованої літератури.....	125
3. ВОЛЯ	126
3.1. Загальна характеристика та основні критерії волі	127
3.2. Воля як регулятор діяльності курсанта.....	130
3.3. Способи розвитку волі.....	133
Контрольні питання.....	134
Список рекомендованої літератури.....	134
Розділ IV. МОТИВИ І МОТИВАЦІЯ ЯК ДЕТЕРМІНАНТИ ПСИХІЧНОЇ АКТИВНОСТІ ОСОБИСТОСТІ.....	135
1. ПОТРЕБА	135
1.1. Основні підходи до розуміння поняття «потреба».....	135
1.2. Класифікація потреб	137
Контрольні питання.....	141
Список рекомендованої літератури.....	141
2. МОТИВ	141
2.1. Основні підходи щодо визначення мотиву	142

2.2. Структура мотиву	144
2.3. Загальні характеристики мотиву	144
2.4. Основні функції мотивів	146
Контрольні питання	147
Список рекомендованої літератури.....	148
3. МОТИВАЦІЯ	148
3.1. Особливості мотиваційного процесу	148
3.2. Мотиваційні утворення та властивості особистості	150
3.3. Мотивація участі військовослужбовців у бойових діях	153
Контрольні питання	155
Список рекомендованої літератури.....	155
4. МОТИВАЦІЯ ДЕВІАНТНОЇ ПОВЕДІНКИ	155
4.1. Особливості девіантної поведінки та причини її виникнення у військовослужбовців	156
4.2. Мотиви суїцидальної поведінки учасників бойових дій у зоні АТО	157
Контрольні питання	160
Список рекомендованої літератури.....	160
5. СПРЯМОВАНІСТЬ ВІЙСЬКОВОСЛУЖБОВЦІВ	160
5.1. Загальне визначення поняття «спрямованість»	160
5.2. Особливості військово-професійної спрямованості курсanta	161
Контрольні питання	165
Список рекомендованої літератури.....	165
Розділ V. ПРОБЛЕМА ОСОБИСТОСТІ В ПСИХОЛОГІЇ	167
1. ПОНЯТТЯ ОСОБИСТОСТІ В ЗАГАЛЬНІЙ ПСИХОЛОГІЇ	167
1.1. Розмежування понять «індивід», «індивідуальність», «особистість»	167
1.2. Основні теорії особистості в психології	169
Контрольні питання	178
Список рекомендованої літератури.....	179
2. ОСОБЛИВОСТІ ФОРМУВАННЯ ОСОБИСТОСТІ	179
2.1. Проблема стіввідношення соціального і біологічного в особистості	180
2.2. Основні фактори формування особистості.....	181

2.3. Особливості періодизації розвитку особистості	183
Контрольні питання.....	186
Список рекомендованої літератури.....	187
Розділ VI. ПСИХІЧНІ ВЛАСТИВОСТІ ОСОБИСТОСТІ	188
1. ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА ТЕМПЕРАМЕНТУ	188
1.1. Фізіологічна основа темпераменту та його структура	188
1.2. Основні теорії темпераменту та його типологія.....	190
1.3. Характеристика типів темпераменту	192
Контрольні питання.....	196
Список рекомендованої літератури.....	196
2. ЗАГАЛЬНІ ОСОБЛИВОСТІ ХАРАКТЕРУ.....	196
2.1. Характер та його структурні компоненти	197
2.2. Особливості типових рис характеру та його класифікація	199
2.3. Особливості формування характеру	202
Контрольні питання.....	203
Список рекомендованої літератури.....	203
3. ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА ЗДІБНОСТЕЙ	203
3.1. Визначення поняття «здібність»	204
3.2. Класифікація здібностей.....	205
3.3. Передумови розвитку здібностей	207
3.4. Рівні розвитку здібностей	210
Контрольні питання.....	213
Список рекомендованої літератури.....	213

Після вивчення цього розділу учащимся мається можливість познайомитися з основами діагностичної діяльності педагога, заснованою на методах діагностики особистості та здібностей, а також зробити початковий діагностичний заліпок змісту здібностей та особистості учнів. У цьому розділі вивчено методи діагностики здібностей та особистості, що дають можливість отримати підстави для відповідей на питання про здібності та особистість учнів. У цьому розділі вивчено методи діагностики здібностей та особистості, що дають можливість отримати підстави для відповідей на питання про здібності та особистість учнів. У цьому розділі вивчено методи діагностики здібностей та особистості, що дають можливість отримати підстави для відповідей на питання про здібності та особистість учнів.

